

SALVADOR ESPRIU

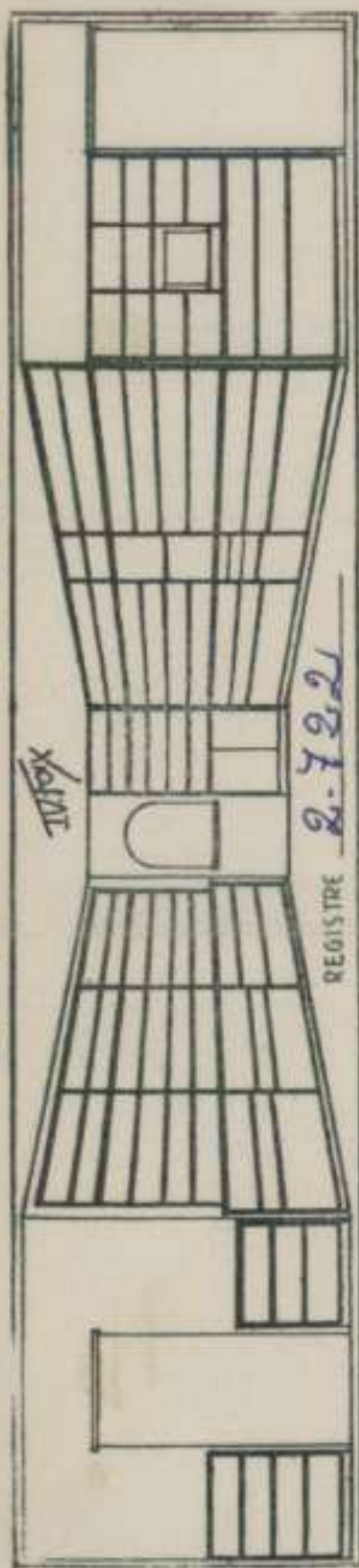
MIRATGE
A
CITEREA

BARCELONA

1 9 3 5

El Port de La Selva

10/10x

REGISTRE 2.722

a l'amic

J. V. Foix,

en homenatge.

I. Espriu.

B. 31 març 1935.

MIRATGE A CITEREA

JUSTIFICACIÓ DEL TIRATGE

D'aquesta obra s'han tirat 500 exemplars
en paper Offset i 25 en paper fil Guarro,
numerats de 1 a 25.

SALVADOR ESPRIU

MIRATGE
A
CITEREA

(IL·LUSTRACIONS DE GRAU SALA.)

L. E. D. A.

BARCELONA

1 9 3 5

R. 610. 274

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

MIRATGE

CITÈRIA

És propietat de L. E. D. A.

L. E. D. A.

ANEXO

1911

D Foix

FRAGMENTS MORALS

PRÒLEG

Pròleg

Presento Carlota i la seva obra al públic. Carlota m'ha demanat de fer-ho, i no puc negar-m'hi. En anar a obeir el desig-manament de la meva estimada amiga, he promès de dir el que penso, amb tota cruesa. Hom no deu enganyar els joves, i Carlota ho és. Joveníssima. Acaba de sortir d'un Pensionat: un Col·legi aristocràtic, tipus Super-Sagrat Cor, recollit, ociós, amb moltes hores de pregària i silenci, encerclat per un jardí amb roses i una palmera groga. Pluja. Esllanguiment. Un pausat desflorar-se de roses. Les roses plauen a Carlota. Transigeix, també, — la meva amiga ho és dels poetes — amb assutzenes i anemones. Carlota s'embadaleix davant la lluna, i és visitada, gosaríem afirmar, per l'Àngel. Un Àngel-Ocell-Vol-Ala sense missatge, amb veu de clàxon i un peu entortolligat en una xarxa de fils de telègraf. Carlota ha après, al Pensionat, llengües vives i mortes, — hom ho comprova en llegir la seva obra — Catecisme, rudiments de Botànica i una Cal·ligrafia impersonal i elegant. Posseeix — hom no pot negar-ho — una cultura variada i extensa. Ens seria lícit

d'estranyar, doncs, que Carlota escrigui? La meua pobra amiga podia, potser, resistir la temptació de la ploma? Dintre el Col·legi mateix, Carlota apunta, superant prohibicions i vigilàncies, neguits, anhels, el que sent, el que observa. Això, dia rera dia. Conseqüències: un pilot de paper atapeït d'una lletra elegant i aguda. Carlota m'ha sotmès a revisió tota aquesta muntanya, i aquí teniu, unes pàgines enllà, el resultat. Hi vaig maldar quinze hores, distribuïdes en tres dies. Vaig llimar, mesclar, destruir. Això darrer, sobretot. Ha quedat un llibret «polit» i no sé si «graciós». La memòria fidel de Carlota guardarà, sospito, la resta.

Així ha estat engendrat i ha nascut «Miratge a Citearea». Una divagació breu, sorgida d'una tria de Memòries escolars. Una divagació a l'entorn d'un miratge ocorregut a les terres somnioses de Citearea. Una Citearea watteauiana, és clar. Recarregada de literatura florida, divuitesca i un poc irònica. Precedents? Influències? Apressem-nos a facilitar la tasca del crític. Carlota ha llegit. Barbey, Wilde, D'Annunzio, Valle. Una mica—no gaire—Cocteau. Carlota, però, sap que no és ja l'hora de les seves preferències i procura disfressar-les, escamotejar-les sota una lleu, suau ironia impalpable. Aquesta ironia salva bona part de la seva literatura que, altrament, correria algun risc. Perquè hem de dir-ho: la ploma de Carlota regalima literatura. Àdhuc en els moments més emotius, més sincers en aparença, Carlota es dona en espectacle a ella mateixa, ganyoteja davant el propi mirall, recorda un model i

Pròleg

somriu, tot esmunyint-se. L'obra fa l'efecte d'un joguineig intrascendent, d'una burla riallera i amable. I bé, us sorprendreu. Aquesta frívola Carlota té, amb tot, el delit i la pretensió d'haver desenrotllat una tesi — o un tema? — Miratge a Citera: unes dones joves dedicades a percaçar en elles, a través d'elles, — enlluernades, arrossegades per un miratge inevitable — l'home, parencer, complement i víctima. M'abstinc de dir si Carlota ha reeixit o no, en el seu propòsit. El que vull assegurar és que Carlota ha estat guiada per una intenció honesta, clara. Carlota no ha adorat ni Afrodita Pandemos ni la divina Urània. Ella ha escollit una Afrodita equidistant d'ambdues, normal — una mica vacil·lant al principi. Ferma, imposant-se més tard — i, si és precís, (i sí que és precís, per a Carlota) santificada i tot...

He parlat, segons el meu parer sincer, de Carlota i de la seva obra. Ara el crític podrà o no afegir, a voluntat, allò de «El que podem afirmar és que som davant d'una obra de bon dring» o allò altre de «La prosa és neta, simple i gens enganyada» o, encara, que «L'estil és tallat fi i precís, els personatges ben dibuixats i llurs reaccions ben analitzades». Això, si el crític és benèvol — i ho desitjo, de tot cor, per Carlota. La qual m'avisa que m'he allargassat ja massa, i és forçós de cedir-li la paraula. Em serà llegut, però, abans d'acabar, de revelar-vos que la meua amiga pertany a una família distingidíssima, entroncada, crec, amb els Salm-Salm? Que ha somniat un elefant

Salvador Espriu

alat i boirós, una mena de Crysaor dels proboscidis? Que té un avi mestre en l'art difícil de conversar sobre precises bagatel·les? Que es prepara, junt amb la companya Manuela, sàvia humanista, a celebrar dignament el segon mil·lenari del nostre Horaci? Que.. Per què parlo tant, però? Si heu d'esbrinar tot això, a mida que us endinseu en la lectura de l'obra de Carlota! No temeu fatigar-vos. Aquests fragments de Memòries tenen, almenys, un avantatge positiu: són brevíssims. Són... Perdó, Carlota. Ja fi-neixo. En despedir-me de la meua tasca agradosa, voldria recordar-te—tot desitjant-te èxits futurs i sorollosos. Perquè tu escriuràs, no en tinc cap dubte—el meu deure, contingut en la frase, apresada, fa anys, a Marianne, de «descoratjar els joves». Tenint en compte el país i la teua evident immatúresa d'ara, m'agraïràs la dura veritat, temps a venir.

SALVADOR ESPRIU

Barcelona, 30 desembre 1934

AQUÍ COMENCEN ELS FRAGMENTES DE
LES MEMÒRIES ESCOLARS DE CARLOTA

« Què era jo, ahir?... Era un home.
Què vol dir "home"? Viu o mort?... I,
tanmateix, sóc quelcom... era quelcom...
Què? Diu que era una idea... Idea?... »

SALVADOR ESPRIU

« El Dr. Rip »

« ¿Es el hombre una idea encarnada
—en carne de ficción—, o es la idea un
hombre historiado, eternizado así? »

DON MIGUEL DE UNAMUNO

Pròleg de « El Hermano Juan »

Clàudia ha entrat, de sobte, i s'ha atansat, sol·lícita, a besar-me. Un pretext. Clàudia volia saber, sens dubte, el que turmentava la seva estimada, petita Carlota. «Filla, quina migranya més maligna. Un dia i un altre. Haurem d'acudir a l'auxili del Cel, per tal que allunyi el dimoni dolent.» Ha rigut, tot marcant les paraules, el per tal sobretot, divertida del dring pedant de la frase. Després s'ha senyat. «Dimonis del mal de cap, rai! Quan tenim l'ànima submergida en pecats!». Ha dit això un poc maquinalment: una reminiscència dels Exercicis Espirituals. «Què llegies?». He fet un gest vague, d'indiferència. «Si, no diguis que no. Prou sabem que ets la més il·lustrada de totes nosaltres. Literata! Sols et faltava l'ajut de la Mare Llodiol.. I quin llibre t'ha recomanat darrerament, la Mare?» La insídia m'ha sobtat. És que sospita?... Senyor, aquests ulls seus, magnífics, impenetrables, serens, d'un mirar sense ombra de malícia! Aparent, és clar. «Vaja, no em vols dir res. Et deixo tranquil·la.» Ja era hora! Clàudia m'odia. Tan deliciosa-

ment, però, que no li servo rancúnia. És tan suau, tan insinuant, d'una elegància tan felina! I, a més, té unes mans tan pàl·lides, tan senyores! I, a més, em té tanta enveja!... Ara anirà a contar compassivament a les Reverendes Mares un teixit de fantasies intencionades. El rajolí de la seva veu broda una història, i jo en sóc la protagonista invariable... No tardaran gaire a fer-me cridar i s'interessaran, amb molta angúnia, per la meva dolença persistent. Pitjor per a ella... i per a elles, les meves il·lustres Mares Reverendes. Maria de Llodio em recordaria que la malice aux malins consume ..

Vaig haver d'interrompre el meu escrit ben precipitadament, l'altre dia. Quantes angúnies! Sé el que exposo: si em trobessin aquest llibret de Memòries, hauria d'abandonar, amb ignomínia, el Col·legi. Aquest perill constant, aquesta por en què visc, és el que dona, però, encant immarcescible a la meva aventura. Si em descobrissin, seria judicada a l'acte i foragitada. Si em descobrissin, la meva memòria seria escarnida, al Pensionat, i la meva enemiga deliciosa somriuria, triom-

fant. Si em descobrissin, els seus ulls plorarien per mi...

Plorarien per mi! Ploraran per mi! Millor, que em descobreixin, que pateixi! Que sàpiga, almenys, el que jo he fet per ella, el que he patit per ella! Maria de Llodio! Aquest nom em burxa de dies i de nits, crida a les orelles i a la consciència lassa, salta amb lletres de foc davant les meves parpelles closes, les meves pobres nines cegues a cap altra consolació que no vingui d'ella. Llum! Maria de Llodio! Un abisme amenaça engolir-me.

Incontinent les malhereux
Sont cheus au piege faict par eux;
Leur pied mesme s'est venu prendre
Au filé qu'ils ont osé tendre.

Mater Docktor Nipkopf m'ha arrossegat materialment al jardí. «Kopfschmerz? Es ist nicht Wahr. Du bist zu jung, mein liebes Mädchen». Mentrestant, vocalitzava perquè jo l'entengués, amb lloable afany pedagògic. Mater Docktor Nipkopf és simpàtica, blanca i roja, sap Arqueologia, ensenya Moral — per obediència, no per

vocació, diu ella — i, temo dir-ho: l'alè... li fa una fortor insuportable... d'all. Ella confessa que es tracta pel reuma. Imposició facultativa, potser, al principi, ara l'all ha esdevingut, per a aquesta dona, la seva debilitat inconfessada, la seva voluptat única. Sospito, però, que Mater Docktor adquirí aquest costum a la seva granja de Pomerània. Mater Nipkopf és, com a alemanya, entusiasta de Kant. Com a catòlica, es veu obligada a rebatre'l en dotze punts, a la seva càtedra de Moral. Això constitueix la tragèdia de la seva vida i la recorda àdhuc en els esplais arqueològics més íntims. « Ach, Kant! » — diu Mater Docktor. Divaguem pel jardí: jardí de roses, místiques naturalment, presidides pel desmai central d'una palmera...

Aquesta nit he tingut un mal somni. He somniat que Emili em besava. Encara que potser no era Emili, sinó Tarzan. O Maria de Llodio? Aparta, aparta, Satan! Maria de Llodio s'aparegué més tard, al final de l'evasió tempestuosa per la Jungla, i em besà castament el front, i em retornà la puresa...

...I, amb tot, quan jeia als braços d'Emili-Tarzan no em recordava de Maria de Llodio. Fou després, al final de la cursa, en sentir jo la primera esgarrifança de fatiga, el pas elemental a la vergonya del cos nu, a la retòrica tradicional i misericordiosa dels preceptes prohibitius que cobreixen el cru avorriment inevitable amb l'aurèola poètica del càstig. Maria de Llodio em retornà al sender de castedat o em lliurà de l'enuig incipient de Tarzan-Emili?

Una companya externa ha portat, avui, una col·lecció de fotografies de cinema. Masculines, no cal dir. Avui no s'ha parlat d'altra cosa, al Col·legi, i hom sentia, tant al jardí com a la sala d'estudi, l'ofec dels sospirs, una teranyina de xiu-xius i rialletes reprimides. Ningú no ha sabut la divisió docta de les Fanerògames i hem escoltat com qui plou la crítica angoixosa de Mater Docktor Nipkopf contra Kant. Conseqüències: les externes no podran baixar, en una setmana, al jardí. Les internes hem estat punides amb més severitat: ens han suprimit, per deu dies, les postres. L'únic tolerable

dels nostres menjars! Joana opina que és un pretext per a establir economies...

Entre les fotografies n'hi havia una de Tarzan. El Tarzan del film? El Tarzan dels meus somnis? Puc jurar que la nuesa atlètica m'ha produït, sols, un plaer estètic. Aquesta nit... Aquesta nit serà, potser, una altra cosa. No hi fa res. Maria de Llodio em redimirà en el moment oportú. L'elefant amic reposarà de la follia nocturna. A la gran selva del tròpic, la nit cedeix, sense recança agònica, al triomf de l'alba...

No he pogut resistir a la temptació: he ensenyat a la Mare Maria de Llodio fragments del meu Diari. He tingut cura a mostrar-li aquells fragments que no parlen d'ella. Comprenc que m'he equivocat. No devia vulnerar el meu secret, ni tan sols per Maria de Llodio. «No saps que el Reglament prohibeix, amb justícia severa, el que tu fas?» No sé per què ha hagut de dir allò de justícia severa. Ho he trobat un amanerament imperdonable d'estil. La seva actitud, tanmateix, m'ha estat molt penosa. Maria de Llodio ha criticat, amb duresa, el meu

escrit. «Per a escriure bé, el que cal és cercar en tu una sinceritat màxima. Sinceritat de pensament, sinceritat de ploma. Si una frase et coixeja, suprimeix-la. No l'emplenis de paraules balderes. Tu abuses, estimada, dels adverbis en ment. Els adverbis en ment constitueixen un estol veritable d'enemics de l'ànima. Tu creus que aquests dissortats servents a tot estar literaris poden mai expressar un contingut cerebral, una situació emotiva? Només poden servir per a improvisar un vers coix. Els elements de l'oració són tres: subjecte, verb, complement. Amb aquesta penúria has de bastir la meravella de tota creació estable. I, encara, si t'és llegut de suprimir el complement, fes-ho. L'artifici més egregi i més difícil d'assolir és vèncer tot artifici. Si hom aconsegueix això, ha deixat una obra. L'obra suprema, la dels anys adversos, quan l'artifici del temps t'ha treballat, i tothom t'oblida, i ningú ja no et llegeix.»

Maria de Llodio calla una estona. «No m'agrada, tampoc, que judiquis amb falta de caritat. Has d'aprendre a perdonar i ésser més bona. Senyor, serà veritat que sols Tu ens justifiques?» Una llàgrima rodola per la seva galta. «I... qui és, aquest Emili?» La pregunta inesperada m'ha sotraguejat. Sentirà gelosia, Maria de Llodio? Oh, bon Déu, que així sigui! Miro els seus ulls, la boca sofrent, mortificada. «Caldrà que no escriquis més, si vols que siguem amigues, Carlota. No tinguis por. Encara que no compleixo amb el meu deure,

no diré res. Però m'has de prometre...» He fugit. Sentirà gelosia, Maria de Llodio? M'he cansat de plorar, en un recó. Plor de vergonya, de tendresa, de ressentiment, de venjança. Per què s'ha hagut de ficar amb els meus adverbis en ment? Que Déu em perdoni: em penso que ho faig mi... De tota manera, ella no havia de ferir la meua vanitat. Cruell! No la veuré més! La faré sofrir!... Sentirà gelosia, Maria de Llodio?...

L'elefant del somni ens ha passejat quietament a través de la Jungla. Els baobabs mil·lenaris glatien de llum de lluna. Tarzan i jo ens hem besat fins a defallir sota la pau de la nit. Ja arran d'alba, Maria de Llodio ha aparegut, vetlladora. Al meu manament, l'elefant ha trepitjat el cos fràgil. He sentit el xerric dels ossos esclafats escampant-se en ondes sonores per tota la pell de l'elefant. Ràdio de Cleopatra! Després, en tornar el cap, he vist com floria, al lloc del martiri, un manoll d'anemones. D'anemones? O d'orquídiess, o d'assutzenes. No ho sé. Hauré de preguntar a la Mare Arístigui, la de Botànica, quina d'aquestes flors és més

cultivable a la selva verge. Cultivable? Potser la paraula és endèmica. M'agrada més: endèmica. Endè...? Ai, que l'elefant s'ha topat després, ja als llindars del desert, amb els enemics de l'ànima! Encara em dura la sensació de terror: Món, Dimoni, Carn i... els Adverbis en ment. Comparat amb els altres companys, el Dimoni m'ha estat quasi simpàtic. Feia una mala cara! «Perdoneu» —m'ha dit— «si la primera vegada que ens trobem em presento en forma tan impròpia. Mai no havia sortit, abans d'ara, amb els Adverbis en ment. Penseu!... Us puc assegurar, senyoreta, que són uns mals soldats.»

Vull morir-me. La vida, sense ella, és grisa, freda. Insuportable. No la veig més que a la classe de Literatura. El goig m'és llavors tan dolorós que oblidó a l'acte tot el que dec saber. No tinc sinó ulls per a mirar-la, per a acaronar-la, per a devorar-la. Ella m'interpel·la amb la seva veu tan trista, un filet de cristall a punt de trencar-se. Jo contesto vacil·lant, confusa. No recordo. Em mereixo, ben segur, la mala puntuació.

Les companyes riuen. Jo miro al meu voltant sense veure ningú, i ofreno a ella el meu suplici expiatori. De tot cor. Oh, si ella volgués perdonar-me, em volgués admetre, altra vegada, a la seva intimitat! El meu agraïment seria tan humil, tan humil...! Però no m'ho mereixo. Sóc tan dolenta, tan vanitosa... una escriptora tan... pèssima! Sí, ho reconec. Era esclava dels adverbis en ment, un estol d'enemics de l'ànima. I jo que vaig creure, petulant ridícula, que Maria de Llodio sentia enveja de mi! Jo em judicava superior a ella. Jo! Mea culpa, mea màxima culpa! Va fer bé de foragitar-me del seu costat, com una leprosa. M'ho mereixo. Que em perdoni, però. Que tingui misericòrdia de mi! Almenys pogués saber si sent gelosia d'Emili l...

Ella sofreix, també. La seva veu és més trista i més dolça que d'habitud. Dolça per a tothom, menys per a mi. Per a mi és dura, seca, reticent. És veritat que, des del punt de vista escolar, no li dono cap satisfacció. És que no puc, no puc. Pateixo més que ella, en veure-la patir. Perquè m'estima, ho sé. M'estima més que a totes les altres juntes. M'estima... i ha sentit gelosia d'Emili...

No puc, però, complaure-la. Sóc una malvada? He perdut el meu amor propi, l'estimació deguda a mi mateixa? Em mira, i s'apodera de mi un tremolor estrany. Una lassitud divina, tot seguit. Ja no recordo res, ja no sé res. Que em perdoni! Així no puc viure. Que obtingui el seu perdó, i podré morir, després, de seguida, feliç, ben de grat. I garanteixo que em sabré les lliçons, com aleshores, a consciència. Això sí!

Mater Docktor Nipkopf ens ha parlat, avui, de la necessitat imperiosa de dominar, de vèncer les passions. Una divagació molt erudita, a base de Smiles, d'all i de dispnea. Mater Docktor s'ofega i no es pot quasi bellugar, de tant dolor. Feia llàstima i marejava. Ha acabat amb una cita de Burns, que vull retenir:

Reader, attend—whether thy soul
Soars fancy's flights beyond the pole,
Or darkling grubs earthly hole
 In low pursuit;
Know-prudent, cautions self control
 Is Wisdom's root.

Potser és veritat. Però no vull ésser ni prudent, ni reflexiva, ni sàvia. Sols vull estimar Maria de Llodio i que ella m'estimi. Sols vull perdonar-la i que ella em perdoni. Sols vull besar-la i que ella em besí. Ja no somnio Emili, Tarzan, la Jungla. L'elefant ha mort i l'han enterrat entre anemones. Ara el meu somni llisca a través d'un camí de cendres, àrid. Sense cants, ni baobabs, ni llunes, ni enemics de l'ànima...

Ha estat uns quants dies malalta, i jo he mort. Les meves pregàries l'han tornada a la vida. Per a mi no hi ha dubte: han estat els meus precés. Avui l'he sentida, per primer cop, a la capella. He destriat, a l'acte, la seva veu. Una veu magnífica, vellutada, tanmateix més prima. Ha cantat la glòria de Maria, i el miracle de la veu ha afeblit de tendresa els nostres cors i fins ha empal·lidit harmoniosament l'or barroer de les imatges. Després, la nau dignificada ha restat en silenci. La cerimònia finida, hem sortit. Pel passadís, m'he topat amb ella. La roentor em cremava les galtes. Un calfred m'envaí i vaig necessitar l'ajut de Joana, per a no caure.

Ella també es trasbalsà. Envermellí, i passà de llarg, sense mirar-me. Han rigut, al meu darrera. Durant el descans, les companyes comentaven en grups, tot contemplant-me amb dissimulació, i callaven, en jo atansar-me. En el centre, molt ufanosa, com un general, Clàudia.

Sóc una de les més endarrerides on abans era la primera. He malbaratat el meu prestigi i, en la meva davallada, ja no em queden forces per a reaccionar ni per a compadir-me. Sols desitjo acabar, fugir, amagar-me. Compto els dies que falten encara perquè el Curs fineixi. I és un compte tan llarg! Fins, si això dura, escriuré al meu avi que vingui a treure'm d'aquí i se m'emporti. Lluny, ben lluny. Tant se me'n dóna el lloc. Al Pol, a Rarotonga, a Konilòsia. A qualsevol banda, mentre no resti aquí... o a la selva verge...

Clàudia ha preguntat per la meva migranya i m'ha notificat, de passada, que tenia el primer lloc a la classe de Literatura. «I la Mare Llodio m'estima més!» L'he felicitada, i s'ha quedat amb una guspira de decepció als ulls. Esperava, potser, que em rebaixés a fer una escena de desesper i de llàgrimes. Davant d'ella! He contingut la meva amarguesa. «La Mare Llodio m'estima» — ha insistit. «No ho has notat? A la classe, no fa més que mirar-me.» Si, d'ençà que no em mira, no mira sinó Clàudia. No puc més. No passaré d'avui sense llançar-me als peus de la Mare Maria de Llodio.

«No he de perdonar-te res. Alça't. M'has fet sofrir molt, Carlota. No és cert que et foragités del meu costat. Tu en fugires. Les meves paraules et dolgueren, i la teva vanitat no les pogué suportar. Tu dius que has sofert. Si sabessis el meu patiment! Tu em fugies, em negaves justament quan creia haver descobert en tu un

esperit bessó, la mà germana que m'alliberaria del meu feixuc castell de runes. Per tu, jo creia poder esperar i estimar, com en altres temps. No ploris. Som amigues. Repeteixo que no tinc res a perdonar-te. Perdona'm tu a mi, si en alguna cosa vaig poder ferir-te. Estudia i sigues bona. Fins t'autoritzo a prosseguir escrivint, amb adverbis en ment o sense. Amb la sola condició que no em llegeixis res del teu Diari... I, digues: qui és, Emili?...»

Així ja no hi ha dubte. Maria de Llodio sentí gelosia! Gràcies, Déu meu!

« És... » Pel passadís es perdien els passos de Clàudia.

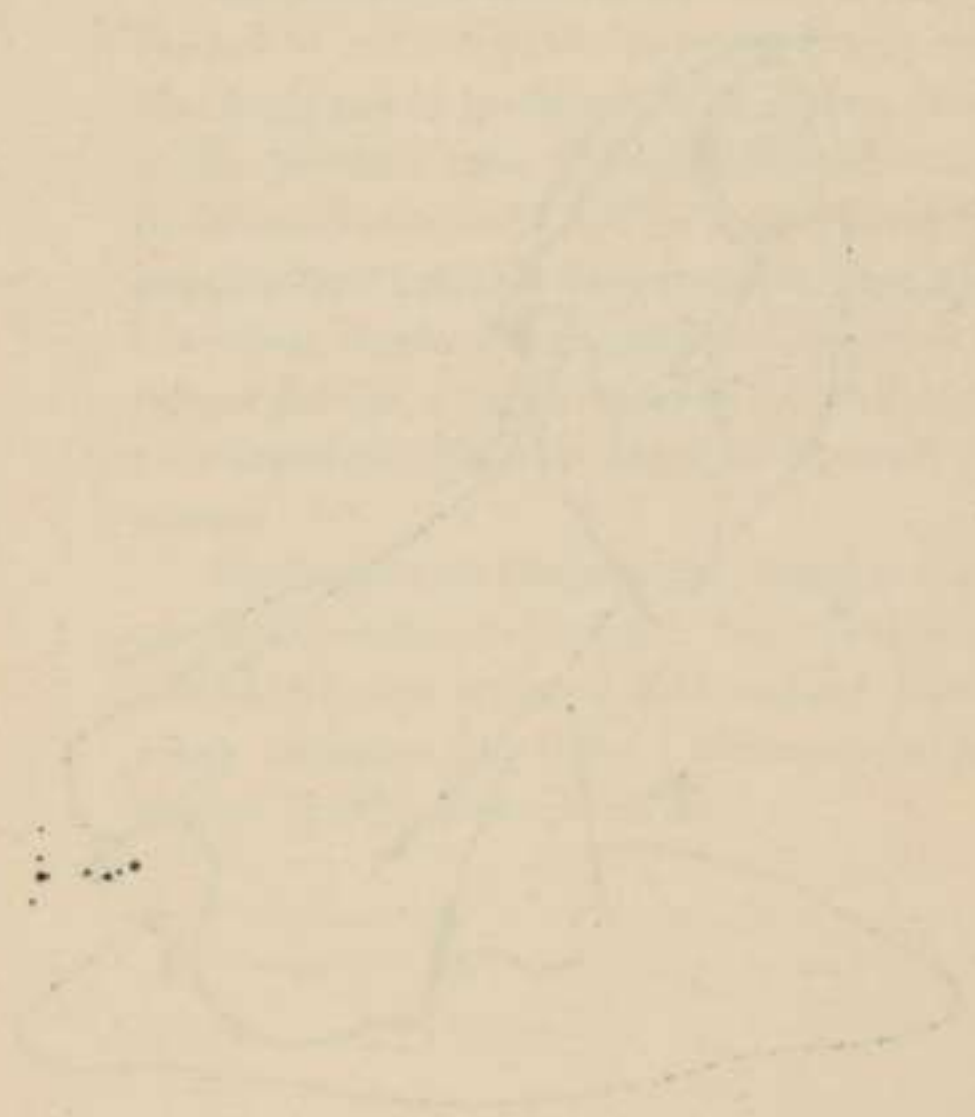
L'elefant ha ressuscitat, i ha escampat el seu bruel jolós per tota la lassitud de la selva. Els baobabs es xopaven d'una lluna sol·lícita. La boca d'Emili-Tarzan era, avui, més ardent, i el contacte de la nostra nuesa ha durat molta estona. En aparèixer Maria de Llodio, l'elefant l'ha cenyida delicadament amb la trompa, i l'ha dipositada al nostre costat. Ran del desert, els enemics de l'ànima ens han retut un homenatge infeliç. El sol sortia, i nosaltres senyorejàvem el sol...

Mater Docketor Nipkopf ha mort. El dolor li ha enrampat el cor, i la pobra no ho ha pogut resistir. Feia dies llargs que no la vèiem. La sospitàvem immobilitzada al llit, blanca i roja, flairosa d'all medicinal, enyorosa de la seva Pomerània. Ara ha mort. Ha mort demanant perdó a Kant i al Crist Senyor nostre. Era blanca i roja i innocent. Sabia d'Arqueologia i ensenyava Moral. Escampa pel Cel, a hores d'ara, un tuf d'all angèlic. Totes hem vessat per ella unes llàgrimes discretes i no l'oblidarem.

Era Docketor en Filosofia per Marburg i en Històries per la Universitat de Giessen. Fou Prefecta a Frankfurt i Visitadora dels convents d'Alemanya. Sentia, últimament, simpaties per Hitler i blasrava la política del Centre Catòlic. Descansi en pau.

Isabel i Manuela passaran, en sortir del Col·legi, a la Universitat. Es preparen ja per a les proves d'ingrés.

Isabel és alta, i estudia, amb preferència, matemàtiques, Manuela és petitona i bruna. Mikrà kai mélaina, com diu ella. El professor Ortega i Gasset hi afegiria l'enemic de l'ànima meravellosament...

Manuela és una humanista consumada. Sap Èsquil i Cató de memòria. I jo que a penes sé dos-cents versos d'Horaci! Que tradueixo Virgili, amb l'ajut — em dóna vergonya confessar-ho — del Diccionari! Tanmateix, i aquesta és la meva excusa única, jo no penso pas ingressar a la Universitat...

Entre Clàudia i jo s'ha establert un pugilat a mort, i l'he vençuda. Torno a ésser la primera a la classe, i Maria de Llodio em mira sols a mi. « Estic contenta de tu, estimada. » Clàudia està pàl·lida de tanta enveja i somriu deliciosament. Al jardí, hem desfullat la primera rosa i ens hem lliurat a la puerícia del materile. Isabel i Manuela passegen a part, molt serioses. Què és més important: la Universitat o la Primavera? Els he fet la pregunta, i elles s'han aturat per capir-la, greus i distants, sonrient-me molt protectores. No han respost, i

han tornat a llur passeig. Jo sé, per endavant, la contestació de Maria de Llodio! I la d'Emili, i la de Tarzan, i la de Joana. I, àdhuc, la de Clàudia i la dels Enemics de l'ànima. Isabel i Manuela m'han fet molta llàstima. Des d'ara, dubto ja de la importància de la Universitat. No es mereix, ben segur, que hom li sacrifiqui cap primavera...

Les companyes formen rotlle i xerramequegen, exci-tades. L'estiu s'apropa, i arriba l'hora de treure les il·lusions polsoses de la caixa dels somnis. El jardí dansarà, aviat, dins d'un cercle de roses romàntiques. Les companyes evoquen en veu alta l'estiueig futur, desitjant-lo i imaginant-lo com els passats. No s'escolten i parlen a la vegada. Jo conec també, per endavant, les facècies del meu, sense sorpreses possibles. Prades de Galícia: esquellinc de vaques, paisatge de vinyes i hòrreos. Aniré a ofrenar el meu somriure al somriure de pedra de Daniel. M'ajauré, després, sota la pomera roja. Totó i Emili vetllaran al meu costat. Estic trista. No estarà amb mi Maria de Llodio!

La Mare Maria de Llodio ha comentat el salm Noli aemulari, citant la traducció del seu predilecte Marot:

Remets en Dieu et toy et ton affaire. En luy te fie...

Confio en Ell. És lícit, però, confiar-li el meu assumpte? No he de pledejar, de dur-lo a terme? És cert que sols Ell ens justifica i no les nostres obres, per la Seva Gràcia? Serà herètica, la Mare Maria de Llodio? Crec recordar que Marot abraçà la Reforma. És permès de llegir els salms de David en la versió de Marot?... Sigui el que es vulgui! No m'és llegut, penso, d'encomanar a Déu el meu negoci: Maria de Llodio.

Hem viscut unes hores intenses i terribles. Noves alarmants han circulat per tot el Col·legi: una revolta de caire extremista està, sembla, a punt d'esclatar. Cap

a la tarda, l'atmosfera s'ha anat espesseint, fent-se irrespirable, enxubada. Tempesta d'elements, preludi d'oratge. Les roses s'han marcit, tot just poncelles. Hem passat la tarda rera els vidres, atentes al nostre esglai i a la pluja que cau. Ja fosc, el Col·legi ha trontollat de veus baronívoles. Són els nostres defensors d'aquesta nit: familiars de companyes i monges. Ells resten a baix. Nosaltres tenim ordres de no moure'ns dels estatges superiors, però la nostra por és tan gran i inconcreta que interrompem el rés salvador i ens atansem a mirar-los, amb permís de la Mare Vigilant, pel forat de l'escala. La Reverenda Comunitat va i ve, atenent-los, molt frissosa, amb remolí d'exclamacions inútils i roba sobrera. Els nostres àngels guardians! Allí, d'aspecte poc esportiu. Una mica espantats, tanmateix. Sostenen les armes amb una repugnància tota humana. Els pobres! Ens sentim maternals i ens riem d'ells. Ens en tornem, decebudes i no tan nervioses, a prosseguir el nostre missatge de confiança, en cartetes d'oració, a l'Altíssim...

A les deu, la mère Anacharsis, Superiora, ens ha dirigit la paraula: « Ah, mes filletes, mes pauvres petites! » Ha lloat, en la seva prèdica, la Misericòrdia de Déu Tot Poderós, i ens ha invitat a posar-nos catòlicament a les Seves mans i a encomanar-nos a Maria Intercessora. Cal enfortir-se per a sofrir, si és precís, el martiri. Mes, passi el que passi, que no trontolli la nostra confiança en la Justícia Divina, « car les malins

seront fauchez comme foin en peu d'heures.» Ha dit això, Mère Anacharsis? M'ho ha suggerit Maria de Llodio? Ho he llegit a Clément Marot? Sobre unes runes fumejants, sembrades de cadàvers de monges violades, el sol de la Justícia Divina acarnissant-se en el perdó d'uns quants pecadors sinistres. La matèria torna a la matèria, i del fet no queden sinó unes llàgrimes a data fixa, la pietat oficial d'unes paraules. Què voleu més? Al cap i a la fi, el Verb és Principi de tota cosa... «Ah, mes fillettes, mes petites!» — continua exclamant-se la Mère Anacharsis. I es desmaia en braços de germanes estimades. El nostre general familiar — un senyor ja vellet, m'ha recordat Totó — opina que deuríem abandonar l'edifici i distribuir-nos per les cases amigues. Acollim, amb aldarull, la nova, que no arriba a realitzar-se per una mínima votació contrària de part del Consell de Defensa. Adéu, la nostra aventura! Ens colguem al llit dejorn, com cada dia. La cursa del meu cor m'eixorda. Les hores llisquen. La una, les dues... Que lentes! Quanta estona farà que estic al llit? Cinc hores? Sis hores?... Les tres... Un tret llunyà. Un tro formidable. Una veu s'encomana a les Ànimes... No passa res.

He rebut carta de Totó. Feia temps que no sabia res d'ell. Ni tan sols on parava. M'escriu des de Vaduz. Passa temporada amb el seu amic de Liechtenstein. El príncep és un Nimrod, i emprèn ben sovint, amb el pobre Totó, caminades fantàstiques darrera els ramats salvatges. Cap als cims, dalt de la boira! «El príncep és fornit, i sols parla de salut i del present de l'aire lliure. Respira a ple pulmó, roig com el fruit de les pomeres de la vall, i, llavors, jo l'odio. Ja sóc vell, estimada. Els pocs anys que em resten, m'és més plaent passar-los en una conversa allargassada al voltant d'una taula de te. Parlaré de tot — amb preferència dels amors decadents. Bonic tema per a una testa blanca, Carlota! L'únic on no juga la meva experiència. És tan limitat el nombre de temes, per a un ancià feixuc d'experiència! Aquesta paraula maleïda és un plom que ens cau constantment de la boca vellarda i esfondra tota la gràcia possible d'una anècdota bella! Beneïts vosaltres, els joves, que no heu viscut res i podeu parlar gairebé de tot, àdhuc dels amors decadents, perquè no teniu en absolut res a dir! Estigues tranquil·la: necessito sols un somriure d'atenció fingida que animi una mica el meu monòleg. No exigeixo que m'escoltis. I menys quan divagui sobre els

gawala
35

amors decadents. La innocència és, per a mi, sagrada, perquè és decorativa i inútil. Ara, que et pregaria d'estilitzar, en el possible, la teva. Innocència tipus Dafnis i Cloe, estimada, no Patxot. — Ai, que això s'acaba, Carlota, això s'acaba! No diré res, però, de la salut horrible. Ho deixo per a les dissertacions encimades de Franz Liechtenstein. Avui abandono, per a no tornar, el castell i la vall de pomes i les caceres...»

Em diu, també, a la carta, que passarà aviat a recollir-me. «No oblido que és el teu últim any de Col·legi. Ja no ens separarem mai més, petita dona. No sóc l'únic que se'n gaudeix, sospito... »

Hem passat la primavera veient com la pluja podria les roses. Totes han mort sense descloure's, sense escampar pel jardí la seva flaire voluptuosa i mística. No podran desflorar-se sota la misericòrdia dels ulls de Maria. Roser de maig sota la pluja! La veu de Maria de Llodio cantava a la capella la tristesa de la Verge sola a l'altar, sense roses. Totes seiem plenes de tedi, descoratjades. Repassem la divisió de les Fanerògames.

De tant en tant ens distreu una cursa de degotims als vidres. De sobte ens hem mirat, molt pàl·lides. Ara moria, al jardí, la poncella darrera!

L'elefant del somni coixeja de dolor, de suportar tanta pluja. M'ha recordat la benaurada Mater Docket Nipkopf, i he resat, mentre besava Tarzan-Emili, un parenostre pel descans etern de la tràgica admiradora ortodoxa d'Emmanuel Kant. Maria de Llodio ha aparegut, al seu moment. Venia molt xopa, i Tarzan-Emili l'ha contemplada, per primer cop, amb desplaer. Jo volia acaronar-la, i els braços em fugien vers Tarzan-Emili. Als llindars del desert, els enemics de l'ànima rosegaven esquelets de poncelles podrides. Roses en potència, mortes. Franz Liechtenstein perseguia, a la carena, un isard vagarívol. Totó prenia te, i dissertava sobre els amors decadents, protegit per sentències absolutòries dels Pares de l'Església. Al fons, un teló macàbric de convents incendiats, sota un oratge d'anemones...

Estimo més que mai la Mare Maria de Llodio. És tan dissortada! L'estimo una mica protectorament, com una germana gran, i donaria la meva vida per veure-la feliç. «No ho seré mai, Carlota». Repasso les escenes de la seva confidència. El pare, catòlic, dur. La mare, suau, ultratjada en la seva dignitat d'esposa, submergida en austeres vel·leïtats calvinistes. La infantesa de Maria, escolant-se entre ombres. La mort sobtada de la mare. El xiscler esgarrifós de la vella servidora: ha vist un o dos diables rondant el cos estimat. El dubte del sacerdot sobre les possibilitats de salvament de la morta. Caldrà pregar molt per ella! La filla fa el sacrifici de la seva vida i professa, sense vocació, instigada pel pare. Ha de complir el deure sagrat! Després, la lluita, les temptacions. No en va ella s'ha abeurat en deu calvinista. Maria de Llodio recita amb esperit catòlic els salms penitenciaris de Marot i pensa en protestant en la Justificació Eterna... Confidència poètica d'un dia de pluja... Maria de Llodio em fa molta llàstima i l'estimo més que mai.

«...Ja no ens separarem més, petita dona. No sóc l'únic que se'n gaudeix, sospito...» Des que les vaig llegir, aquestes paraules estan sempre presents a la meva memòria. «No sóc l'únic que se'n gaudeix, sospito...» Jo també, naturalment. I... Enrogeixo. Prades de Galícia. Esquellincs remots sota les pomeres. Daniel de Pedra accepta l'ofrena del meu somriure. Totó i Emili vetllen la pau del meu somni. Emili!... «Ja no ens separarem mai més, petita dona».

Ni l'all, fornit a grans dosis, ni les fregues, ni cap altra terapèutica, no han pogut retornar el nostre elefant del dolor d'haver aguantat tanta pluja. Elefant heroic! L'hem hagut de llicenciar, i no n'hem trobat, en tota la selva, cap altre de recanvi. Tarzan ha d'estar amatent al perill de la Jungla, i no té temps de besar-me. Els baobabs remoregen una barcarola llunànica. Maria de Llodio ha sortit al nostre encontre, i

Tarzan ha avivat la passa. Maria de Llodio ens encalça. Ens ha aconseguit, i ara es disputa amb Tarzan la presa comuna: jo. Baralla horrorosa! Vaig i vinc, per a calmar-los. «Us estimo tots dos amb el mateix amor». Tarzan té, però, més raó (i més força, no cal dir), i el meu deure és romandre al seu costat. De sobte, les dues imatges s'esborren, perden límit i es fonen en una. Ets tu Tarzan, Maria de Llodio? Ets Maria de Llodio, Tarzan? Que em tornin tots dos el meu Emili! Meu?... Als llindars del desert els enemics de l'ànima dansaven, amb molta gatzara.

El sol ha sortit, després de tant de temps. Passegem pel jardí devastat. Les més petites es lliuren a la innocència del materile. Innocència tipus Patxot. Parlem dels exàmens propers. Joana està desmoralitzada i riu, histèrica, com sempre fa en arribar aquesta època. Abans d'un mes serà la prova terrible, i de seguida la clausura de Curs. L'any vinent Isabel i Manuela hauran ingressat ja a la Universitat, i no riuran cap primavera. Clàudia prosseguirà, encara, al Col·legi, entretinguda

en l'enveja deliciosa a la seva pròpia ombra. Jo...
«Ja no ens separarem més, petita dona!»

«Em tens avorrida, Carlota. Ja no m'estimes.» Ho ha dit amb un desesper resignat. «Quan surtis d'aquesta Casa no recordaràs mai més la teva pobra professora de Literatura.» He quedat molt confusa. No t'oblidaré mai, mai, Maria de Llodio! Per què dius això? Com em turmentes i ens turmentem, Mare estimada! Tinc els ulls plens de llàgrimes. No puc mirar-la. Li prenc una mà. «Parla'm d'Emili...» No podria dir paraula. La pell em crema, a la cara. Tinc febre. «L'estimes molt, veritat?» Hi ha en el seu to un accent morbós. Callem. «Déu meu, Déu meu» — diu, a la fi, Maria de Llodio. «Pesaran les nostres obres, els nostres precés, els nostres pensaments, els nostres amors, a les Balances del Teu Diví Judici?» Estic neguitosa. Obro a l'atzar el llibre de Marot. Salm XCI. Qui habitat in adiutoris Altissimi. Llegeixo:

Qui en la garde du haut Dieu
A jamais se retire,

Jan 12 20

Miratge a Citerea

En ombre bonne et en fort lieu
Retiré se peut dire.

Maria de Llodio plora. Segueixo:

Conclu donc en l'entendement,
Dieu est ma garde seure.
Ma haute tour et fondement
Sur lequel je m'assøre.

Represa de Maria de Llodio:

Car du subtil laq des chasseurs
Et de toute l'outrance
De pestiferés oppresseurs
Te donra delivrance.

Deixo el llibre. Ens sentim amarades de tendresa i molt dissortades. Maria de Llodio abandona les mans entre les meves. De sobte ens ha passat una cosa estranya i terrible. Ens hem trobat, sense saber com, abraçades, i jo besava apassionadament els llavis de Maria de Llodio. «Charles, chéri!» — ha dit la Mare. Jo no he dit res, però pensava en Emili, i oprimia el cos de Maria de Llodio com si fos el meu, i jo, Emili. M'he sentit defallir. Ens hem separat, avergonyides.

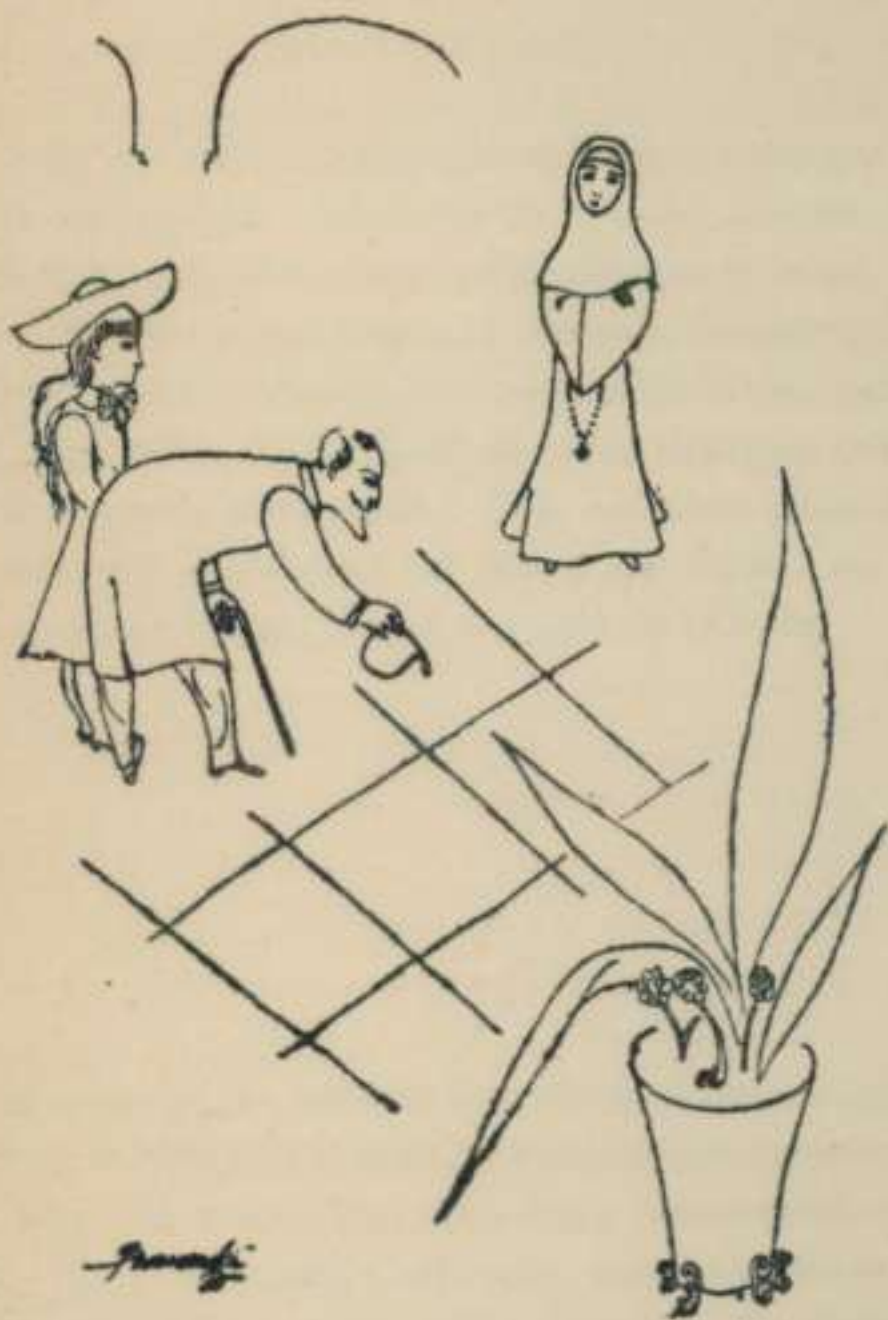
Tarzan ja no és Tarzan, sinó Emili. Ha acabat la carrera d'enginyer, és el meu marit, i està al front d'una explotació agrícola situada en una clariana immensa, al cor de la Jungla. «Guanyaràs el pa amb suor.» Emili treballa des que el sol surt fins que es pon, i no li resta temps per a besar-me. És veritat que jo tinc, també, molta feina. «Pariràs amb dolor.» Alleto el meu primer infant, el meu déu. Té unes manetes grassones, i està equidistant de Buda i del Nen Jesús. Sembla, més aviat, un petit ídol d'Àsia. Franz Liechtenstein fou el seu padrí de baptisme i ens ofrenà, amb aquest motiu, una dotzena d'isards dissecats, caçats per ell. Arribaren dintre d'unes grans caixes i voltats de pomes, perquè no s'arressin. El meu fill serà l'hereu de la Corona de Vaduz, una coroneta modesta però tranquil·la. Podrà practicar l'alpinisme i tindrà salut. Perdona'm Totó: sóc mare i burgesa, i crec que aquest és l'únic gran tema. Salut i... No vull escandalitzar-te. Totó. No m'escoltis, i prossegueix divagant, a l'amor del foc, sobre els amors decadents. No n'hi ha, al nostre bungalow, d'amors decadents. Tot és honrat i respectable, a les nostres vides. No tenim temps per als amors decadents. Te'n rius, Totó? Et portes com un vell sense gota d'experiència. Gràcies pel compliment,

dius? No et podré mai entendre. Sóc una dama casada. Preguntes per Maria de Llodio?... Ui, que queda lluny, això, que queda lluny! Maria de Llodio sortí de l'Ordre, acusada d'heretgia, i es maridà, al cap de poc. Amb Charles. El seu primer i únic amor, saps?... Au, vés-te'n a dormir, Totó. Que és tard i hauràs de sortir, demà, de cacera, de bon matinet, amb Franz Liechtenstein... Apago el llum. Tot, al nostre bungalow, reposa. Els enemics de l'ànima ja no se'ns apareixen. Sols rondan de tant en tant, a fora i amb molta timidesa, els adverbis en ment.

Estic trasbalsada. Clàudia ha descobert el meu secret i s'ha apoderat del meu llibret de Memòries. Quin escàndol, Senyor. Quina vergonya! Clàudia ha vingut a trobar-me. «He complert amb el meu deure, Carlota» No he tingut ni forces per a insultar-la, per a colpejar-la. Em mirava gairebé tímidament. «Si sabessis el que t'admiro, Carlota! Jo pogués escriure com tu ho fas!» Malgrat la nostra situació, he estat sensible a l'afalac. No puc odiar-la. Té unes mans tan pàl·lides,

tan senyores!... Què m'ha fet, ben mirat? Sortiré expulsada, amb ignomínia, del Col·legi, és cert: Mère Anacharsis no transigirà. Al capdavall, quinze dies de més o de menys... I m'estalviaré les angoixes dels exàmens. Dins del meu trasbals, procuro mantenir-me tranquil·la. Ara que tot és descobert, podré escriure fins a la fi, amb tota llibertat, sense amagar-me. Sense el llibret de Memòries — em reca haver-lo perdut —, no puc escriure ;més que a les llibretes escolars. Pel que em serveixen!...

Mère Anacharsis m'ha fet cridar, i m'ha parlat sota el Crist, molt severa. Ha estat imponent de blasmes i de cites: Sant Agustí, Sant Joan Berchmans, Sant Francesc de Sales. Ha parlat de l'Infern i de la puresa, i ha adduït el Crist com a testimoni de l'eloquència de la seva prèdica. M'ha manat d'encomanar-me a la Verge. Jo he plorat fins on la inflor dels ulls m'ha permès. He jugat el meu rol de penediment i de vergonya a consciència, i Mère Anacharsis ha quedat satisfeta. M'ha dit, en acomiadar-me, que avisaran el meu avi, amb tota urgència. No m'és llegut de romandre al Col·legi.

Totes em miren, i defugen la meva companyia com si fos empestada. Tant me fa. Gran rimedio della maldicenza, appunto come delle afflizioni d'ànimo, è il tempo... Passato poco tempo, la materia divenendo trita, i maledici l'abbandonano, per cercare delle piú recenti... Que malparlin. Adéu, jardí de roses místiques presidit per la palmera desmaiada! Sols em reca deixar-te i no poder-me acomiadar de Maria de Llodio. Fa dies que ningú no la veu. Diuen que surt de l'Ordre.

El meu avi és amb la Superiora, esperant-me. En veure'm, m'ha abraçat amb la tendresa de sempre. Jo, que temia la possibilitat d'un reny, he respirat, alleujada. «Què has après, Carlota?» «La divisió de les Fannerògames, Totó.» «Ah, vaja. Coses inútils, lloat sia Déu!» «Riem. «No t'han pas ensenyat a cuinar i a cosir, Carlota?» «No, Totó. Estigues tranquil». El meu avi ha besat la mà de Mère Anacharsis a l'antiga manera cor-

tesana. Gran estil, el del meu avi! «Us regracio, Senyora, per totes les bondats que heu tingut envers la meva néta.» «Oh, Monsieur le Duc!» — diu Mère Anacharsis. Sortim. Ja a fora, l'avi afegeix: «Saps que escrius força bé, filleta?» «Si, Totó?» — dic jo, molt contenta. «Sí, i et juro que no parlaré dels amors decadents... I, mira, no em diguis més Totó. Una escriptora com tu té el deure de no dir coses que, encara que inútils, són unes bestieses perfectes...»

Aniré a ofrenar al somriure de pedra de Daniel la joia de la meva rialla. Prades de Galícia. Esquellincs harmoniosos sota les pomeres altes. M'ajauré a la prada, i navegaré dalt del llom de l'elefant, ja curat del dolor de suportar tanta pluja, per les mars espesses dels baobabs del somni. Maria de... Emili vetllarà, al meu costat!...

Barcelona, 5 - 8 novembre 1934

L'AMABLE ANÈCDOTA ESCOLAR FINEIX
AQUÍ. UNA VIDA NOVA COMENÇA,
PER A CARLOTA. EL NOSTRE GUIATGE
ÉS ACABAT.

A la pàgina 23, hi ha una paraula alemanya defectuosament escrita. Una integració falsa de la Veritat amb elements adjectius, en un enlaira-
ment il·lícit de minúscula a majúscula. Sospito que la culpa és de Carlota, correctora de proves. O la meua amiga ha volgut subratllar així, potser, algun enèrgic particularisme prosòdic? En tot cas, Carlota i jo demanem benevolència al lector per a aquesta i per a altres errades possibles.

APUNTA

TOCA!

Aquest llibre ha estat imprès
als obradors O M E G A del
carrer Ample, 53- Barcelona

Foi-8-2785

12^{an}

**Biblioteca
de Catalunya**

Reg. 610.274

Sig. 84

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1000065400

Preu: 5 ptes.

Fol. 8
2708

Foi-8°
2785

